

BATMAN'DA CADDE ADLANDIRMALARI: TOPLUMSAL BELLEK OLUŞTURMA VE ŞEHİRSEL MEKÂNA HÂKİM OLMA ÇABALARI

Street Naming in Batman: The Efforts to Create Public Memory and to Control Urban Space.

Yrd. Doç. Dr. Veysi GÜNAL

Harran Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Coğrafya Bölümü, Şanlıurfa.
e-mail: vgunal@harran.edu.tr

ÖZET

Cadde adlandırmaları günümüzde farklı bir yapı kazanmıştır. Gerçekten de bazı şehirlerdeki adlandırmalar şehirsal mekâna hâkim olma arzusundan kaynaklanmaktadır. Bu yolla yerel yönetim kendi düşüncesi doğrultusunda bir toplumsal bellek oluşturmayı amaçlamaktadır. Buna verilebilecek en iyi örneklerden biri de Batman şehridir. 1994-2011 yılları arasında şehrin yönetiminde olan belediye yöneticileri, siyasi kimlikleri doğrultusunda adlandırmalar yaparak, farklı ideolojilerini şehirsal mekânda yaşatma amacı gütmüşlerdir. Dolayısıyla bu dönemlerde şehirsal mekân üzerinde bir mücadele söz konusudur. Öyle ki, dinsel kimlikli Refah Partisi ile etnik kimlikli Halkın Demokrasi Partisi gibi ideolojik anlamda birbirinden oldukça farklı iki partinin farklı dönemlerde yönetimde bulunması, bu mücadelenin hızını arttırmıştır. Refah Partisi'nin 1994 yılında belediye başkanlığını kazandığı dönem adların kimliğe göre şekillenmeye başladığı dönemin başlangıcı olmuştur. Gerçekten de 1995 yılında birçok ad verilmiş ve bunlarda dini çağrışımlı adların payı %76 olmuştur. 1999 yılındaki siyasi değişim aynı zamanda cadde adlandırmalarına da yansımıştır. Bu dönemde farklı kimlikteki bir partinin yönetimi devralması sonucunda 2000 yılında adlar farklı bir yapı kazanmaya başlamıştır. Öncelikle, toponimik temizlik başlamış ve geçmişten kalma 56 adın yarısı değiştirilmiştir. Bu değişiklikler sonucunda dini kökenli adların payı %16'ya gerilemiştir. Buna karşın etnik (%11) ve siyasi kökenli (%13) adların kullanımı artmıştır. Öte yandan tartışmalı adlar ve kanunlara aykırı olması nedeniyle bazı adlar mahkemece iptal edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Yer adları, toponimi, cadde adları, Batman, toplumsal bellek

ABSTRACT

Today, the street naming has a different structure. Indeed, naming has arisen from desire to regulate and control urban space. In this way, local authorities have purposed of creating public memory according to their opinions. One of the best example of this is Batman city. Naming the street according to their political identity, the mayors, ruling the city in 1994-2011, had intended to keep the different ideologies alive in urban space. So, there had been a struggle on urban space during this period. Above all, coming to power of two parties ideologically different from each other such as religious-identified The Welfare Party and ethnic-identified The People's Democracy Party had increased speed of this struggle. 1994, Welfare Party won local elections, had been the beginning period of the names to be determined by identity. Indeed, in 1995, many naming had been made. The share of religions-names had been 76 percent in this names. On the other side, the political change, in 1999, had affected also the street naming. As a result a different-identified party coming to power had started to gain different structure of street names in 2000. First, the toponymic cleaning began and half of the name of fifty-six, from the previous periods, had been changed. As a result of these changes, the share of religious-based names had declined to 16 percent. Whereas, the using of the ethnic-based names (11%) and political-based names (13%) had increased in this year. Some names that are contrary to applicable laws and controversial names had been revoked by the court.

Key Words: *Place names, toponymy, street names, Batman, public memory.*

GİRİŞ

Günümüzde gerek ulusal, gerekse uluslararası boyutta toponimi olarak adlandırılan yer adları ile ilgili farklı çalışmalar bulunmaktadır. Yer adlarının birçok disiplini ilgilendirmesi söz konusu çalışmaların çeşitliliğini arttırmıştır Nitekim bu anlamda birçok bilim dalı (tarih, arkeoloji, folklor, antropoloji, sosyoloji, coğrafya, vs.) yer adlarına yakından ilgi duymakta, bunun sonucu olarak da farklı bakış açılarıyla yapılmış birçok çalışma ortaya çıkmaktadır. Tarihçiler, yapmış oldukları

yer adları ile ilgili çalışmalarda (Açıkel, 2003:181-202; Gül, 2009:77-98; İlhan, 2006:41-58; Kurt, 2001:405-408; Metin, 2009:202-208), ele aldıkları dönemin sosyo-ekonomik yapısını ortaya koymayı hedeflerken, dilbilimciler (Akar, 2006:51-63; Aksan, 1974:185-193; Başkan, 1971:237-251; Aydın, 2008:202-208; Uyanık, 2006:87-93 Şahin, 2002:101-126) ise yer adlarındaki kelime ve cümle yapılarının özellikleri üzerinde durmaktadırlar. Öte yandan, toplumların coğrafi mekânla bütünleşmesinin bir göstergesi olarak kabul edilmeleri (Erinç, 1989:9) yanı sıra, geçmişteki coğrafi çevrenin ve bu alandaki değişimin en önemli kanıtları olmasından dolayı, yer adları ulusal coğrafyacılar tarafından da araştırma konusu yapılmaktadır. Ancak coğrafyacıların konuyu ele alış tarzları daha çok, fiziki ve beşeri faktörler nedeniyle yer adlarında meydana gelen değişim ile adlandırmalara etki eden faktörler ve ortaya çıkan adların kategorilendirilmesi şeklinde olmaktadır (Emiroğlu, 1984:151-200; Erinç, 1989: 9-13; Güney, 1996: 619-630; Karaboran, 1989:153-182; Sarı, 2007: 487-501; Tunçel, 2000: 23-34). Öte yandan şunu da belirtmek gerekir ki, ulusal anlamda yapılan çalışmaların önemli bir kısmı kırsal adlar ile ilgili olmakta, şehirselleşen mekan ve dolayısıyla cadde ve mahalle adlarına yönelik çalışmalar azınlıktadır (Günal, vd., 2011; 463-508; Özkan, vd, 2005:54-62).

Bütün bunlarla birlikte sosyal bilimlerde alanındaki çalışmalarda kritik bir dönüşüm süreci yaşanmaktadır. Bu durum sosyal yaşamın önceden ihmal edilmiş konular üzerinde daha fazla odaklanılmasını da beraberinde getirmiştir. Bu konulardan birisi de yer adlandırmaları ile ilgilidir. Yer adlarının araştırılması günümüzde daha çok, mekândaki kültürel ve politik yapı arasındaki ilişkiyi ortaya koymada önemli bir unsur olan toponimik manzaranın, adlandırma yoluyla, tekrar yazılmasının analizi şeklinde olmaktadır (Azaryahu, 2011;28). Dolayısıyla yer adları ile ilgili çalışmalarda, geçmişte yapılan tanımlama ve sınıflandırmaya yönelik çalışmalardan, adlandırmaların politik analizi ve mekânın kültürel üretimi şeklindeki çalışmalara doğru bir değişim söz konusudur. Buna göre mekânın, problemsiz ve sorunsuz coğrafi bir alan olduğu anlayışı da değişmeye başlamıştır (Azaryahu, 2011:32). Dolayısıyla son yıllarda yer adları ile ilgili yapılan çalışmaların, toplumsal belleğin en iyi üretim alanı olan cadde adları üzerinde yoğunlaştığı görülmektedir.

Cadde adlarının üç ana fonksiyonu bulunmaktadır. Bunlar farklı caddeleri birbirinden ayırmak, şehirdeki halkın yön ve adres bulmalarını sağlamak ile şehir üzerinde yönetim kontrolünü sağlamaktır (Azaryahu, 1996:312). Bu fonksiyonları ile ilk bakışta cadde adlarının araştırılmaya değecek değeri olmayan önemsiz bir konu olarak görülmesine rağmen, politik önemleri ve hatırlatma amacıyla kullanıldıkları zaman elde ettikleri sembolik fonksiyonları yanı sıra, ulusal kimliğin anlamlı ifadeleri olması nedeniyle özellikle siyasi ve kültürel coğrafya alanında önem kazanmaya başlamışlardır (Alderman, 2002:672-684; Light, 2004:154; Azaryahu, 1996:312). Gerçekten de cadde adları politik amaçlı kullanılmakta, dolayısıyla mekânın dizaynı ve şehrin inşasında temel rolleri bulunmaktadır. Ayrıca, bu adlar sosyo-politik düzenin meşrulaştırılması için güçlü birer mekanizmadır. Başka bir ifade ile şehirselleşmeyi sanal bir siyasi/politik çevre ve anlama dönüştürmede önemli araçlardır. Aynı zamanda caddelerin adlandırılması, bir anlamda, bir temellük ve sahip olma eylemidir. Cadde adlandırmaları kamusal alan üzerinde kontrolü sağlamak için rekabetten etkilenen idari ve politik bir eylemdir. Günümüzde caddeleri adlandırmalarda, görünüşte normal olan bir idari prosedürü, güç ifadesine dönüştürme özelliği yoğunluk kazanmıştır (Azaryahu, 1996:311-313). Bunun yanı sıra cadde adları ülkelerin bağımsızlık mücadelesinden sonra ulus inşa etme ve ulusal kimliği oluşturma amaçlı da kullanılmaktadır (Yeoh, 1996:298-307). Nitekim ideolojiler kalıcılık amaçlıyorsa, bu ancak, söz konusu ideolojinin kendi mekânını üretmesi ile mümkün olabilmektedir. Bu üretilmiş siyasi mekân, ideolojinin devamı ve sürekli hatırlanması için bir ortam sağlayacaktır (Özkan, vd, 2005:55). Söz konusu mekânı en iyi sağlayacak unsurlar da şehirselleşme mekânındaki cadde adlandırmalarıdır.

Ulusal geçmiş ve tarih bilinci ile ilgili mesajları günlük şehirselleşme yaşama monte etmesi nedeniyle, heykel, anıt ve diğer yapıtlar gibi, cadde adları da güçlü ve önemli hatırlatıcı alanlardır (Alderman,2002: 101; Light, 2004:155). Ancak bu önemi ile birlikte, cadde adlandırmaları çeşitli tartışma ve çekişmeleri de doğurmaktadır. Çünkü geçmişin bir olayını hatırlatma isteği ve süreci, çoğunlukla başka bir olayın unutulması ile sonuçlanır (Alderman, 2002:101).

Batman'daki cadde adlarının ele alındığı bu çalışmanın amacı, yerel yönetimi (belediye yönetimi) çeşitli dönemlerde elinde bulduran siyasi partilerin şehirselleşme mekânına hâkim olma çabaları ve bu çabalar

sonucunda ortaya çıkan cadde adlarının özelliklerini ortaya koymaktır. 1995-2011 yılları arasındaki belediye meclis tutanakları çalışmada temel oluşturmuştur. Toplumsal bellek oluşturma ve ideolojilerin kendilerini mekânsallaştırma konusundaki çabalara iyi bir örnek oluşturmasından dolayı çalışma konusu olarak Batman şehri ele alınmıştır.

I. Cadde Adlarının İdeolojileşmesinin Temel Nedeni: Yerel Seçim Sonuçları

Yerleşmelerdeki yerel seçimler ve bunun sonuçları cadde adlandırmaları ile doğrudan ilişkilidir. Çünkü adların değişimi bir güç belirtisi olduğu gibi, söz konusu değişimin yapılabilmesi için de seçim sonuçları ile bağlantılı bir güç kazanımı olması şarttır.

Batman şehrinin yakın siyasi tarihine bakıldığında (Tablo 1) çok ilginç özellikler görülmektedir. Öncelikle şunu belirtmek gerekir ki, Batman 1990 yılına kadar Siirt'e bağlı bir ilçe merkezi iken, bu tarihten itibaren idari statüsü değişerek, il merkezi özelliği kazanmıştır. 1989 yılında, başka bir ifade ile, ilçe merkezi olduğu dönemde yapılan yerel seçimlerde muhafazakar özelliğe sahip partilerin şehirdeki oyların çoğunluğunu aldıkları görülmektedir. Nitekim Anavatan Partisi ile Refah Partisi'nin oy toplamı %75'i geçmiştir. Bu seçimlerde Refah Parti'yi az bir fark ile geçen ANAP belediye başkanlığını kazanmıştır. Benzer oy oranlarını belediye meclis üyeliğinde de görmek mümkündür. Gerek şehrin fiziki gelişiminin bu dönemlerde fazla olmaması, gerekse ANAP'ın bir kitle partisi özelliği göstermesinden dolayı, 1989-1994 döneminde fazla isim değişikliği ve yeni adlandırmaya rastlanmamıştır. 1994 yılında yapılan seçimde ise, muhafazakar ve/veya kitle partilerinin şehirdeki oy potansiyeli değişmemiş, hatta DYP'nin oy oranını arttırmasıyla, toplam oy oranları %90'ı aşmıştır. SHP'den ayrılan milletvekillerinin 1990 yılında kurduğu, daha çok etnik kimliğe dayalı Halkın Emek Partisi (HEP) ve bu partinin kapatılması sonrasında da yerini alan Demokrasi Partisi (DEP)'nin 1994 yılındaki seçimlere katılmaması sonuçların bu şekilde oluşmasında önemli oranda etkili olmuştur. Dolayısıyla DEP'in seçim boykotu RP'ye yaramış (Çakır, 2011:6) ve bu parti %34 oy oranıyla belediye başkanlığını kazanmasıyla birlikte belediye meclisi üyeliğinde de birinciliği elde etmiştir.

Bu dönem (1994-1999) cadde adlandırmaları bakımından önemli bir dönem olmuştur. Çünkü bu yıllarda şehir, mekânsal anlamda daha

fazla genişlemeye başlamış, ortaya çıkan yerleşim alanlarına yeni adların (cadde-sokak ve mahalle) verilmesi gereksinimi ortaya çıkmıştır. İleriki konularda da görüleceği üzere, bu dönemde Refah Partili yönetim sözü konusu yeni alanları adlandırmış ve bu adlandırmalarda daha çok dini kimliği çağrıştıran adlar kullanılmıştır. Bu tarz adlandırmanın çeşitli nedenleri bulunmaktadır. Refah Partisi'nin dini kimliği ön plana çıkararak bir parti olması adlandırmaların kökenini belirleyen temel etmen olmuştur. Öte yandan 1994 yılındaki yerel seçimlerde Türkiye genelinde Refah Partisi'nin ciddi bir oy patlaması yapmasının yanı sıra, belediye meclisi üyelerinin büyük çoğunluğunun (%90'dan fazlası) muhafazakâr partilerin mensubu olmasının da bunda etkili olduğunu söylemek mümkündür. Bu anlamda RP yönetimindeki belediye meclisi gerek caddelerin bölünmesi ve yeni cadde-yolların oluşturulması, gerekse var olan ancak numara ile nitelenen caddelerin ad ile tekrar adlandırılması yoluyla birçok ad değişikliğinde bulunmuştur.

Tablo 1. Batman Şehrinde Dönemler İtibariyle Yerel Seçim Sonuçları			
Seçim Dönemi	Partiler	Belediye Başkanlığı Oy Oranları (%)	Belediye Meclis Üyeliği Oy Oranları
26 Mart 1989	Anavatan Partisi (ANAP)	38.95	38.10
	Refah Partisi (RP)	36.55	36.23
	Sosyal Demokrat Halkçı Parti (SHP)	20.86	21.56
	Doğru Yol Partisi (DYP)	3.64	4.11
	Diğerleri	0.00	0.00
27 Mart 1994	Refah Partisi (RP)	34.01	34.56
	Anavatan Partisi (ANAP)	32.62	31.67
	Doğru Yol Partisi (DYP)	25.37	24.80
	Sosyal Demokrat Halkçı Parti (SHP)	3.30	3.53
	Diğerleri	4.70	5.44
18 Nisan 1999	Halkın Demokrasi Partisi (HADEP)	57.21	57.71
	Fazilet Partisi (FP)	25.42	24.00
	Doğru Yol Partisi (DYP)	6.31	6.56
	Anavatan Partisi (ANAP)	5.97	6.21
	Diğerleri	5.09	5.52
28 Mart 2004	Sosyal Demokrat Halkçı Parti (SHP)	73.15	73.04
	Saadet Partisi (SP)	17.82	18.41
	Diğerleri	9.03	8.55
29 Mart 2009	Demokratik Toplum Partisi (DTP)	59.11	58.57
	Adalet ve Kalkınma Partisi (AKP)	36.82	35.68
	Diğerleri	4.07	5.75
Kaynak: TUIK. Mahalli İdareler Seçim Sonuçları (http://www.tuik.gov.tr/secimdagitimapp/menuyerel.zul - erişim tarihi: 15.07.2011)			

Sonraki seçim döneminde (18 Nisan 1999) şehrin yerel yönetiminde farklı bir yapı ortaya çıkmış ve bu dönemde etnik kimliği ön

planda tutan Halkın Demokrasi Partisi (HADEP) önemli bir oy farkı ile belediye yönetimini devralmıştır. İlginçtir ki, bu seçimde daha önce %90'dan fazla olan muhafazakâr oy oranı oldukça düşmüştür (toplam %37.48). Buna karşın, söz konusu oyların önemli bir bölümünün yön değiştirmesi sonucunda, etnik kimlik anlayışı ile ortaya çıkmış ve ilk kez yerel seçimlere katılmış olan HADEP ise %57'lik bir çoğunluğu elde etmiştir. Benzer oy oranı belediye meclis üyeliğinde de görülmektedir. Bu durum, yani hem belediye başkanlığı, hem de meclis üyeliğinde çoğunluğun sağlanması, şehirdeki diğer icraatlarda olduğu gibi, cadde adlandırmalarında da HADEP'in kolunu güçlendirmiştir. Çünkü 5393 Sayılı Belediye Kanununun 18. maddesine göre cadde ve sokak adlandırmaları ile ilgili değişiklik ve tespit belediye meclisi inisiyatifinde ve 81. maddeye göre de yeni adın verilmesinde belediye meclisinin üye tam sayısının salt çoğunluğu, var olan adların değiştirilmesinde ise meclis üye tam sayısının üçte iki çoğunluğunun kararı ve mülkî idare amirinin onayı gereklidir. Bu durumda yapılan yerel seçimler sonucunda meclis üye sayısında çoğunluğu sağlamak, şehirdeki caddelerin adlandırılmasında önemli ve temel bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır. Nitekim 1994 seçimlerinde RP diğer partilerin meclis üyelerinin desteğini alarak, 1999 yılında ise HADEP almış olduğu oy oranı ile çoğunluğu sağlamıştır. Böylece her iki dönemde iki parti de kendi siyasi/ideolojik yapıları doğrultusunda cadde adlandırmaları yapabilmişlerdir.

Öte yandan, sonraki dönemlerde söz konusu siyasi parti gerek kendi adına, gerekse başka partiler ile ittifak yapmak suretiyle oy oranını oldukça arttırmıştır. Nitekim 2004 yılında SHP ile seçim ittifakı sonucunda Batman şehri belediye başkanlığı seçimindeki oy oranını %73,2'ye yükseltmiştir. 2004 yılında gerileme görülmekte ise de, belediye başkanlığı ve belediye meclisi sonuçlarında partinin çoğunluğunun devam ettiği anlaşılmaktadır. Bu oranlar (özellikle de 2004 yılı seçimleri), etnik kimliği referans alan partinin Batman şehrindeki oy oranının durumunu ortaya koymaktadır. Nitekim HADEP'in veya devamı niteliğindeki partilerin belediye başkanlığını kesintisiz üç veya daha fazla dönem devam ettirdikleri üç il merkezinden birisi de Batman'dır (Tablo 2). Öte yandan bu parti ve devamı veya başka parti bünyesinde seçime giren adayların aldıkları oy oranları açısından değerlendirildiğinde, Batman şehrindeki oy oranının birçok

ilden yüksek olduğu görülmektedir (Tablo 1 ve 2). Tüm bu sonuçlar HADEP'in şehirdeki siyasi gücünü ortaya koymaktadır. Bu da cadde adlandırmalarında partinin yerel yöneticilerine daha rahat hareket etme imkânı sağlamıştır.

Tablo 2. Doğu ve Güneydoğu Bölgesindeki bazı il merkezlerinde HADEP'li adayların oy oranları				
İl Merkezleri	1994 (SHP)**	1999 (HADEP)	2004 (SHP)**	2009 (DTP)***
Batman	3.3	57.2	73.2	59.1
Diyarbakır*	14.6	62.5	58.3	65.1
Gaziantep*	27.6	6.2	-	5.7
Adıyaman	19.7	8.6	9.3	5.5
Ağrı	13.5	19.6	29.0	32.4
Ardahan	19.1	2.7	5.8	13.0
Bingöl	18.8	26.6	28.3	34.6
Bitlis	23.9	17.3	27.2	35.3
Hakkari	35.0	55.8	61.4	81.2
İğdır	3.6	35.0	33.4	39.6
Kars	22.4	5.6	4.3	14.5
Mardin	20.4	25.2	26.7	36.3
Muş	2.7	17.6	25.1	37.3
Siirt	19.0	38.6	42.8	49.2
Şanlıurfa	5.9	14.6	23.8	10.8
Şırnak	19.0	-	40.9	53.7
Tunceli	54.8	24.8	35.8	32.0
Van	10.1	44.6	40.9	53.5

Kaynak: TUİK, Mahalli İdareler Seçim Sonuçları (www.tuik.gov.tr)
 * Büyükşehir belediyesi
 ** 1994 ve 2004 yılı yerel seçimlerde HADEP, SHP ile ittifak kurmuştur.
 *** 2003 yılında HADEP'in kapatılması nedeniyle yerine DTP kurulmuştur.
 NOT: Koyu ve altı çizili oranların olduğu dönem ve il merkezlerinde HADEP, belediye başkanlığını kazanmıştır.

Söz konusu 2004 seçimleri sonucunda yerel yönetime geçen siyasi parti temsilcileri, kısa bir süre sonra cadde adları ile ilgili icraatlarına başlamışlardır. Bu durum iktidar-güç gösterimi ilişkisinden kaynaklansa gerektir. Gerçekten de varlığını gösterme, yerini sağlamlaştırma, sürekliliğini garantileme ve arkasında durduğu ideolojiyi mekânlara ve zihinlere kazıyarak tarihi yeniden kurgulama niyetindeki yerel yönetim, sokakları yeniden isimlendirmeyi vazgeçilmez bir etkinlik olarak görme eğilimindedir (Özkan, vd., 2005:54). Öte yandan ilginçtir ki, dünyanın başka alanlarında sömürgeleşme, sömürgeleşmeden

kurtuluş, bağımsızlık kazanma ve devrim niteliğinde ülkenin siyasi değişim gösterme durumlarında (Yeoh, 1996:313-322; Light, 2004:154-172; Azaryahu, 1997:479-493) cadde adları (Singapur, Bükreş, Budapeşte, vs.) üzerinde büyük ve önemli değişiklikler yapılırken, ülkemiz şehirlerinde sadece yerel yönetimin değişmesi bunun için yeterli olmaktadır. Ayrıca siyasi yapıları birbirinden tamamen farklı ve zıt olan iki partinin farklı dönemlerde Batman şehrinde hüküm sürmesi de cadde adlandırmalarındaki mücadele hızını etkilemektedir.

II. Şehirde Kimlik Oluşturma Sürecinin Başlangıcı: Refah Partisi (RP) Dönemi

Önceki dönemde ANAP'lı belediye başkanı tarafından yönetilen şehir, 1994 yerel seçimleri ile birlikte el değiştirmiş ve RP'li belediye başkanının yönetimine geçmiştir. Bu değişim sadece yönetim değişimi ile sınırlı kalmamış, aynı zamanda şehirde ve şehrin dokusunu oluşturan önemli elemanlardan olan caddelerin adlandırılmasında kimliğin kullanılmaya başlandığı dönemin başlangıcı olmuştur. Bu durum siyasi değişimin doğasında bulunmaktadır. Nitekim caddeleri isimlendirme, siyasi düzenin, sahip olduğu kendi anlayışını şehirselleştirmeye teşebbüs ettiği diğer bir yol olarak görülmektedir. Ulusal tarihte özel önemi olan kişi, olay ve mekânların caddelerin isimlendirilmesinde kullanılması yüzyıllardır uygulanan bir yöntemdir. Bu şekildeki hatırlatıcı cadde isimleri, her gün şehir halkının bilinçaltına sunmak suretiyle, özel bir ulusal tarih öyküsünün kurumsallaşmasının bir diğer yoludur (Light, 2004: 155; Yeoh, 1996:313). Gerçekten de yerel seçimlerden bir buçuk yıl sonra, yani 04 Ekim 1995 tarihinde, Batman şehrinde bulunan bazı caddelere yeni adlar verilmesi kararlaştırılmış ve buna göre birçok yeni cadde adı ortaya çıkmıştır. Köklü bir adlandırma sürecinin yaşanması sonucunda da 49 yeni ad ortaya çıkmıştır. Adı değişen caddelerin çoğunluğunun numara ile anılmış olması, söz konusu değişim sürecinin ortaya çıkmasını sağlayan etmenlerden birisi olmuştur.

Şehri yöneten önceki partilerden çok farklı yapıda olması, yani Refah Partisi'nin siyasal İslamcı özelliğe sahip olması (Uzun, 2011:143-152), bu dönemde yapılan ve yapılacak cadde adlandırmalarının kökeni hakkında bir ipucu vermektedir. Gerçekten de verilen yeni adların daha çok dini özellik taşıyan kişi, olay ve kavramlardan oluştuğu görülmektedir. Aslında bu türdeki değişimler bir anlamda söz konusu

siyasi/ideolojik ve dini yapının özelliklerini mekâna yansıtma isteğinden gelmektedir. Nitekim herhangi bir siyasi değişim sürekli olarak yeni bir mekân üretme arzusundadır. Bunu gerçekleştirememesi, hâkim olan ideolojinin gücünü gösterememesi anlamına gelir. Böyle bir durumda da, yönetime geçen ideolojinin en önemli isteklerinden birisi olan, kendi düşüncesini günlük yaşamın her aşamasına tatbik etmek olan ana amacında başarısız olmuş olur. Başka bir ifadeyle, siyasi değişimin etkileri sınırlı olur. Dolayısıyla sosyal bir değişimin gerçekten bir devrim niteliğini kazanması için, etkilerini günlük yaşam, dil ve mekân üzerinde ortaya koyması gerekir (Azaryahu, 1996:318). Bu dönemde Refah Partili belediye yöneticilerinin de cadde adlandırmalarındaki ana çıkış noktalarının, yukarıda ifade edildiği gibi, partilerinin düşüncelerini mekâna yansıtma olduğu söylenebilir. Verilen 49 yeni adın 37'sinin dini kökenli/kaynaklı olması buna bir delildir (Tablo 3). Bu adlar içinde bulunan bazı milli adların (Osmanlı tarihi) da aslında, söz konusu kişilerin dini özelliklerinin de olmasından dolayı tercih edildiklerini söylemek mümkündür.

Dini çağrışımlı adlar içinde özellikle şahıs ve topluluk adları ön plana çıkmaktadır. Şahıs adlarında da iki farklı kategori bulunmaktadır. Adlar içinde herkesçe kabul gören ve evrensel olma özelliği taşıyan şahıslar (İbni Sina, Farabi, Gazali, Mevlana, Yunus Emre, Fatih, M. Akif Ersoy vs.) yoğunlukta iken, tartışmalı adlar, yani her kesim tarafından kabul edilirliliği olmayan bazı adlar da (Metin Yüksel, Süleyman Yakut, Fetih Şekaki, vs) bulunmaktadır.

1995 yılında yapılan yeni adlandırmalarda dikkati çeken diğer bir özellik ise, adların genellikle birbirine benzeyen yani birbiri ile ilişkili ad gruplarından oluşmasıdır. Bu bağlamda İslam tarihi ile ilgili adların (Bedir, Uhud, Akabe, Mute, Kevser, Hira, Veysel Karani) ön plana çıktığı görülmektedir. Öte yandan İslam kültürünün gelişiminde önemli rol oynamış olan adlar (Farabi, İmam Gazali, Mevlana, Yunus Emre, Mevdudi, İbni Sina, Seyid Kutup, Abdulkadir Geylani), Osmanlı tarihi ile ilgili adlar (Fatih, Mimar Sinan, Sultan Abdulhamit) ve çeşitli İslam şehir (Kudüs, Buhara) ve devletleri (Bosna, Filistin) ile ilgili adlar da kullanılmıştır. İslam dini ve Osmanlı Devleti ile bağlantılı şekilde kullanılan bu adlar dışında kardelen, karanfil, gelincik gibi ideolojik ve politik olmayan bazı adların verilmesi ise dikkat çekmektedir.

BATMAN'DA CADDE ADLANDIRMALARI: TOPLUMSAL BELLEK OLUŞTURMA VE ŞEHİRSEL MEKÂNÂNA HÂKİM OLMA ÇABALARI

Tablo 3. Batman Belediye Meclisi Tarafından RP Döneminde Yapılan Değişiklikler (1995)

Cadde/Bulvarın eski adı	Cadde/Bulvarın yeni adı	Yeni adın kökeni	Yerel olup olmadığı	Anlamı
Yeni adlandırma	Sultanbeyli	Siyasi/Yerleşme	Yerel değil	1989'da belde, 1992 yılında ise ilçe statüsü kazanan İstanbul'un bir ilçesi. 1994 yerel seçimlerinde RP bu ilçe merkezinde %57,9 oy almıştı
36.cad.	Fadıl Teymur	Siyasi/Şahıs	Yerel	TPAO Batman eski bölge müdürü. Millî Selamet Partisi Gaziantep eski il başkanı.
32.cad.	Ankara	Siyasi/Yerleşme	Yerel değil	Türkiye Cumhuriyeti'nin başkenti.
2501 sk.	M.Abdurrezzak Ceylan	Siyasi/Şahıs	Yerel	29 Mart 1989 yılında TBMM'deki bir olayda hayatını kaybeden, 17.ve 18. dönem DYP Siirt milletvekili.
Yeni adlandırma	Fahrettin Yıldız	Dini	Yerel	Yerel bir alim
Yeni adlandırma	Yunus Emre	Dini	Yerel değil	Tasavvuf edebiyatı şairi.
17.cad.	Haznevi	Dini	Yerel	Tarikat ve bu tarikat mensuplarına verilen ad.
1640. sk.	Stad	Yapı	Yerel	Caddenin orta kesiminde bulunan 16 Mayıs Stadyumundan dolayı bu ad verilmiştir.
26.cad.	Arapkend	Dini/Yerleşme	Yerel değil	1.Şeyh Muhammed Şerif el Arabkendi adında bir din adamı 2.Diyarbakır-Bismil'e bağlı bir köy adı.
13.cad.	Mevlana	Dini	Yerel değil	İslam alimi
Yeni	Hamidîler	Dini	Yerel	Batman ve çevresinde bulunan bir dini yapılanma ve bunun devamı niteliğinde olan ve Batman'daki siyaseti önemli ölçüde etkileyen geniş bir aile.
2.cad.	Said-i Nursi	Dini	Yerel değil	Bitlis ili Hizan ilçesinde doğmuş bir din alimi.
Yeni adlandırma	Süleyman Yakut	Dini/Siyasi	Yerel	Hizbullah örgütü üyesi(?)
31. cad.	Bosna	Dini	Yerel değil	1992-1995 yılları arasında katliamın yapıldığı ülke.
1.cad.	Veysel Karani	Dini	Yerel değil	Yemen'de yaşamış İslam dinine mensup ve önemli bir kişi.
4.cad.	Filistin	Dini	Yerel değil	Halkı Müslüman olan Ortadoğu'daki bir ülke.
25.cad.	M.Akif Ersoy	Dini/Millî	Yerel değil	İstiklal Marşının yazarı millî şair
29.cad.	Kudus	Dini	Yerel değil	Ortadoğu'da tarihi bir şehir
9.cad.	Fatih	Dini/Millî	Yerel değil	Osmanlı padişahu.
16.cad.	Hira	Dini	Yerel değil	Mekke'de bulunan ve Kuran'ı Kerim'in indirilmeye başlandığı kabul edilen dağ ve mağara adı.
15.cad.	Raman	Doğal ortam	Yerel değil	Şehir merkezine yakın ve petrolün bulunduğu antikinalın adı.
37.cad.	Kardelen	Doğal ortam	Yerel değil	Çiçek adı
38.cad.	Karanfil	Doğal ortam	Yereldeğil	Çiçek adı
39.cad.	Gelincik	Doğal ortam	Yereldeğil	Çiçek adı
1656 sk.	İbrahim Hakkı	Dini	Yerel	Aslen Erzurumlu, ancak yaşamın önemli bir kısmını, türbesinin de bulunduğu Siirt-Tillo'da geçiren din alimi.
21.cad.	Sultan Abdulhamit	Dini/Millî	Yerel değil	Osmanlı Padişahu
27.cad.	Halepçe	Etnik kökenli	Yerel değil	16 Mart 1998 yılında Saddam yönetimi tarafından kimyasal saldırıya maruz kalan ve nüfusun çoğunluğunun Kürtlerden oluştuğu Kuzey Irak'ta bir şehir
26.cad.	Elmedina	Yerleşme	Yerel	1926 yılında Batman Çayı'nın kabarması ile sular altında kalıp tarihten silinen Siirt'e bağlı bir kaza merkezi Batman'ın bir köyü idi.
33.cad.	Hasankeyf	Yerleşme	Yerel	Batman iline bağlı bir ilçe.
30.cad.	Ömer Muhtar	Dini	Yerel değil	Libya'da İtalyanlara karşı yürütülen direniş hareketinin önderi.
24.cad.	Metin Yüksel	Dini/Siyasi	Yerel değil	Aslen Bitlisli olan ve 12 Eylül öncesi dönemlerde meydana gelen olaylarda hayatını kaybeden Millî Görüş çizgisinde olan bir şahıs
10.cad.	Bedir	Dini	Yerel değil	İslam tarihinde geçen bir savaş adı
11.cad.	Uhud	Dini	Yerel değil	İslam tarihinde geçen bir savaş adı
18.cad.	Kevser	Dini	Yerel değil	İslam dinine göre, cennette var olduğuna inanılan kutsal bir nehir
19.cad.	İbni Sina	Dini	Yerel değil	Buhara doğumlu İslam felsefecisi, hekim ve bilim adamı.
20.cad.	Şüheda	Dini	Yerel değil	Şehitler anlamına gelen Arapça kavram.
41.cad.	Mimar Sinan	Dini/Millî	Yerel değil	Osmanlı döneminde ün yapmış mimar.
40.cad.	Seyh Samil	Dini	Yerel değil	Kuzey Kafkasya halklarının dini lideri.
28. cad.	Akabe	Dini	Yerel değil	İslam tarihinde bir sözleşme adı.
23.cad.	Mute	Dini	Yerel değil	İslam tarihinde geçen bir savaş adı
35.cad.	Gazali	Dini	Yerel değil	Müslüman düşünür ve tasavvuf alimi.
42.cad.	Mevdudi	Dini	Yerel değil	1903-1979 yılları arasında yaşamış Pakistanlı müfessir, âlim ve yazar.
43.cad.	Farabi	Dini	Yerel değil	İslam felsefecisi.
12.cad.	Selahattin Eyyübi	Dini/Millî	Yerel değil	Eyyübi hanedanının kurucusu, Mısır ve Suriye sultanı.
2509 sk.	Seyid Kutup	Dini	Yerel değil	1906-1967 yılları arasında yaşamış Mısırlı yazar, müfessir ve düşünce adamı.
Yeni adlandırma	Fethi Sekaki (Fethi Şikaki)	Dini	Yerel değil	Filistin İslami Cihat Örgütü'nün kurucusu ve lideri.
Yeni adlandırma	Muhammed İkbâl	Dini	Yerel değil	Pakistanlı İslam alimi, şair, filozof ve politikacı.
Yeni adlandırma	Abdulkadir Gevliani	Dini	Yerel değil	Kadiri tarikatının kurucusu, İslam bilgini.
14.cad.	Buhara	Dini	Yerel değil	Birçok İslam bilgininin yaşadığı, tarih boyunca önemli kültür ve ticaret merkezi olan bir yerleşme.

Kaynak: 04.10.1995 tarihli Batman Belediyesi meclis kararları tutanakları

Not: Cadde adlarının anlamları alanda yapılan araştırma ve <http://tr.wikipedia.org> adresinden bulunmuştur.

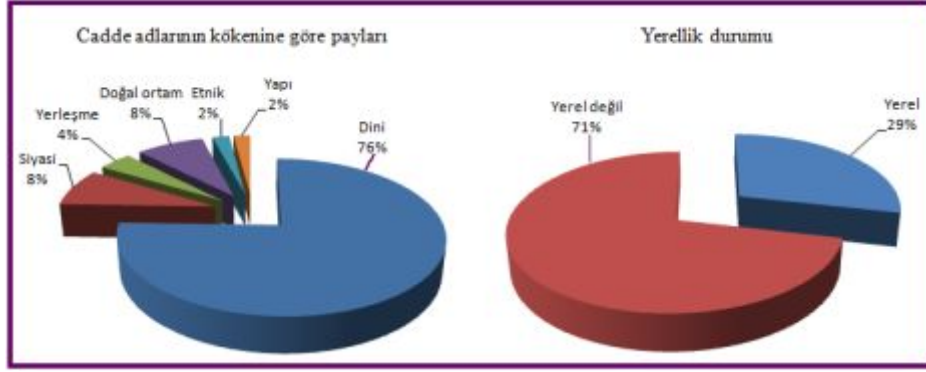
Şehrin bu dönemdeki belediye yöneticilerinin mensup olduğu partinin (RP), yerel seçimleri yüksek oy oranıyla kazanmış olduğu bazı yerleşme adlarının da cadde adlandırılmasında kullanıldığı görülmektedir. Bu bağlamda, yerel seçimlerde RP'nin başarılı olmasından dolayı iki yerleşme adı ön plana çıkmıştır. Belediye meclis üyelerince bir caddeye verilmesi kararlaştırılan adlardan biri Ankara'dır. Ankara büyükşehir belediye başkanlığındaki yönetsel değişimin buna neden olduğu söylenebilir. Şöyle ki; 1989 yılı seçimlerinde SHP, büyükşehir belediye başkanlığını %44.1 oy oranı ile kazanmış, RP ise %5.1 oranında kalmıştır. Sonraki seçimlerin yapıldığı 1994 yılında ise RP'nin oyları önemli oranda (%27.3) artmakla kalmamış, SHP 'nin oy oranını (%26.9) geçerek, aynı zamanda büyükşehir belediye başkanlığını da kazanmıştır. Bu durum bir anlamda, gerek Türkiye genelinde, gerekse Batman şehrindeki RP'li belediye başkanları için, siyasi anlamda bir sürpriz ve zafer olmasından dolayı, şehirdeki bir caddeye Ankara adı verilmiştir. Şehrin yerel özellikleri ile hiçbir ilgisi olmadığı halde bir caddeye ad olarak verilen diğer bir yerleşme ise Sultanbeyli'dir. Siyasi tarih açısından Sultanbeyli'nin de Refah Partisi için önemli bir yeri vardır. Nitekim 1989 ve 1994 seçimlerinde, Refah Partisi'nin oy oranının, İstanbul'un diğer belediyeleri ile karşılaştırıldığında, en yüksek değerlere ulaşması (%34.8 ve %57.9), Sultanbeyli'nin Refah Partililer arasında bir sembol ve kale olarak algılanmaya başlanmasına neden olmuş ve bunun sonucunda, yerel seçimlerden 1.5 yıl sonra (Ekim 1995) adı Batman şehrinde bir caddeye verilmiştir.

Bu dönemde yapılan değişiklikler sonucunda ortaya çıkan yeni adların %76'sı dini kaynaklı adlardır. Bu durum şehirdeki cadde adlarının yerel yönetimin politik ve idari yapısına göre şekillendiği ve kontrol altına alınmaya başlandığının bir göstergesidir. Diğer bir gösterge de adlandırmalarda yerleşmenin kaybolmasıdır (Tablo 4, Şekil 1). Gerçekten de adların değişiminde, caddelerin ideolojilerin kontrolü altına girmesinin en önemli ve doğrudan göstergelerinden birisi, oluşturulan yeni cadde adları ile şehrin topoğrafya ve/veya yerel tarih arasındaki geleneksel bağlantının kopmuş olmasıdır (Azaryahu, 1996: 313). Dolayısıyla Batman şehrinde de, cadde adlandırılmasında yerel adların referans alınma oranının düşük olması, siyasi temsilin cadde adlarına yansımalarının en açık örneklerinden birini oluşturmaktadır. Nitekim yeni

BATMAN'DA CADDE ADLANDIRMALARI: TOPLUMSAL BELLEK OLUŞTURMA VE ŞEHİRSEL MEKÂNÂNA HÂKİM OLMA ÇABALARI

verilen 49 adet cadde adının 35'i, başka bir ifadeyle, toplam cadde adlarının %71'i yerel değildir (Tablo 4, Şekil 1).

Cadde adlarının kökeni										Yerellik durumu					
Dini		Siyasi		Doğal ortam		Yerleşme		Etnik		Yapı		Yerel		Yerel değil	
Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
37	76	4	8	4	8	2	4	1	2	1	2	14	29	35	71

Şekil 1. Batman şehrinde cadde adlarının yerellik durumu ve kökenlerine göre payı (1995)

Yukarıdaki açıklamalarla birlikte, Batman şehrindeki cadde adlandırmalarında dikkat çeken diğer bir özellik ise adı değiştirilen caddelerin eski adları ile ilgilidir. Bu bağlamda değerlendirildiğinde, söz konusu dönemde gerçekleştirilen adlandırma süreci, numara ile belirtilen ve tanınan caddelerin, farklı bir sistem, yani bir ad ile tekrar isimlendirilmesi sürecidir. Dolayısıyla bu dönemde yapılan adlandırmalar, geçmiş dönemlerdeki adların ortadan kaldırılması/silinmesi veya unutturulması şeklinde olmamıştır. Gerçekten de değiştirilen adların tümünün numara ile nitelenen caddeler olduğu görülmektedir. Nitekim adı değiştirilen 49 caddenin 37'sinin eskiden numara ile nitelendiği, 8'inin yeni yolun açılması sonucunda yeni adlandırıldığı, 4'ünün ise sokaktan caddeye dönüştürüldüğü anlaşılmaktadır (Tablo 3). Buna göre, bu dönemde cadde adları ile ilgili değişimin amacının, geçmiş ile ilgili bağları koparmak, unutturmak ve etkisini azaltmak niyetiyle eski dönemden kalma cadde adlarının değiştirilmesi anlamına gelen “toponimik temizlik” olmadığı, daha

ziyade kimliğin şehirselleşme mekânı yansıtılması olduğunu söylemek mümkündür.

III. Toponimik Temizlik Süreci: HADEP Dönemi

18 Nisan 1999 tarihli yerel seçimlerde daha çok etnik kimliği referans alan parti olma özelliği ile ön plana çıkan Halkın Demokrasi Partisi (HADEP)'nin belediye yönetimini devralmasıyla, şehirdeki cadde adlandırmaları, önceki döneme göre farklı bir yapı ve süreç kazanmaya başlamıştır. Bu tarihten itibaren şehirde bir anlamda toponimik temizlik ve sembolik misilleme süreci başlamıştır. Gerçekten de, belediye meclisi, şehirde yer alan cadde ve bulvarları içeren geniş kapsamlı bir yeniden adlandırma ve isimlendirme olanlara yeni ad vermeyi içeren bir düzenlemeye gitmiştir. 28.06.2000 tarih ve 16/493 sayılı meclis kararına göre 84'ü cadde, 16'sı da bulvar olmak üzere toplam 100 ad yeniden ele alınmıştır. Bu düzenleme ile, Refah Partili belediye başkanının yönetiminde olduğu ve bundan da önceki döneme ait olan 56 adın 28'ü değiştirilmiş (%50'si), bazılarının güzergahı değiştirilmekle birlikte, 28'i ise aynı kalmıştır. Öte yandan, söz konusu bu yeniden adlandırma ile birlikte, gerek numara ile nitelenen caddeler, gerekse yeni açılan 44 yola da yeni ad verilmiştir (Tablo 5). 2000 yılında yapılan bu isimlendirmelerin amacının eski belediye yönetiminin izleri ile hatıralarını silmek ve yeni yönetimin, kendi düşüncesi doğrultusunda bir bellek oluşturmak olduğu söylenebilir.

1-İptali Kararlaştırılan Adlar ve Yeni Adları					
Eski ad	Kökene	Yeni ad	Kökene	Yeni adın anlamı	Yeni adın yerellik durumu
Filistin	Dini	Munzur	Etnik/Doğal ortam	Dersim olaylarında Kürtlerin sığındığı Tunceli civarındaki dağın adı	Yerel değil
Hira	Dini	Zilan	Etnik/Doğal ortam	1. 1930 yılındaki Ağrı ayaklanması sonucunda, Kürtlerin kaçtığı ve sığındığı Erciş (Van) civarında bir bölge 2. Kozluk ile Beşiri ilçeleri arasında kalan bir mevki adı 3. 30 Haziran 1996 tarihinde 8 askerinin şehit olmasına neden olan kadın bombacının kod adı 4. 1930 yılında isyan eden ve 100 askerini şehit eden aşiret. 5. Batman'ın Beşiri ilçesinde bulunan bir tarikat.	Yerel değil
Süleyman Yakut	Dini	Özgürlük	Siyasi kavram	Herhangi bir kısıtlamaya bağlı kalmadan hür yaşamak.	Soyut ad
Muhammed İkbâl	Dini	Barış	Siyasi kavram	İki grup, kesim, şahıs vs. arasındaki sorunların çözümü.	Soyut ad
Bedir	Dini	Vatan	Siyasi kavram	Bir ulusun bağımsız ve egemen olarak üzerinde yaşadığı toprak	Soyut ad
İbrahim Hakkı	Dini	İshak Paşa	Siyasi/tarihi	Osmanlı'nın Çıldır valisi ve Kürt olduğu belirtilen bir bey. Mem ü Zin'in yazarı, Kürt şair Ahmed-i Hani'nin mezarı İshak Paşa kervansarayında bulunmaktadır.	Yerel değil
Aydın Arslan	İdari	Yılmaz Güney	Siyasi	Devrimci düşünceye sahip, Zaza/Kürt asıllı, aslen Siverekli sinema sanatçısı	Yerel değil
İzzettin Ay	İdari	Mahatma Gandi	Siyasi	İngiliz sömürgeciliğine karşı mücadele eden, şiddet karşıtı, Hintli ulusal direniş lideri.	Yerel değil
Buhara	Dini	Dr. Yusuf Azizoglu	Etnik/Siyasi	1917 yılı Diyarbakır doğumlu, İsmet İnönü başkanlığındaki hükümette, 1962-1963 yılları arası Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı yapan bir siyasetçi ve Kürt aydını	Yerel değil
Şeyh Şamil	Dini	Abdurrezzak Ceylan	Siyasi/Şahıs	1989 yılında TBMM'deki bir olayda hayatını kaybeden, DYP Siirt eski milletvekili	Yerel
Uhud	Dini	Abdulkadir Geylani	Dini	Kadiri tarikatının kurucusu, İslam bilgini.	Yerel değil

BATMAN'DA CADDE ADLANDIRMALARI: TOPLUMSAL BELLEK OLUŞTURMA VE ŞEHİRSSEL MEKÂNÂNA HÂKİM OLMA ÇABALARI

Haznevi	Dini	Veysel Karani	Dini	Yemen'de yaşamış İslam dinine mensup ve önemli bir kişi.	Yerel değil
Keşver	Dini	Mevlana	Dini	Hosgörülüğüyle ün yapmış İslam alimi.	Yerel değil
Sultan A.Hamit	Dini/Millî	Tütüncüler	Ekonomik faaliyet	Tütün tarımı faaliyeti	Yerel
Kudis	Dini	Petrol	Ekonomik faaliyet	Batman şehri çevresinde rezervi bol olan enerji kaynağı	Yerel
Bosna	Dini	Bostan	Ekonomik faaliyet	Kavun-karpuz tarımını kapsayan bir kavram.	Yerel
Ankara	Siyasi/Yırlş	Istasyon	İdari	Devlet Demiryolları Tren Garı.	Yerel
Salih Gök	Siyasi	A.Necdet Sezer	İdari	Hukukçu ve devlet adamı. Türkiye Cumhuriyeti'nin onuncu cumhurbaşkanı.	Yerel değil
M.Akif Ersoy	Dini/Millî	İluh	Doğal ortam	1. Şehirden geçen derenin adı. 2. Batman'ın eski adı.	Yerel
Farabi	Dini	Garzan	Doğal ortam	1. Batman'ın Kozluk ilçesi civarında bir bölge adı 2. Dicle'nin kolu olan bir çay	Yerel
Şiheda	Dini	Harran	Yerleşme	Sanlurfa'nın bir ilçesi	Yerel değil
Seçit Kutub	Dini	Körük	Yerleşme/köy	Köy iken daha sonra Batman'ın bir mahallesine dönüşen Aydınkonak'ın eski adı	Yerel
Sultanbeyli	Siyasi/Yırlş	Göçerler	Topluluk	Yerleşik hayata geçmiş göçerlerden esinlenerek, göçerlerin en fazla bulunduğu Bağlar nıh. civarındaki bir yola bu ad verildi	Yerel
Mute	Dini	Güneş	Soyut kavram	Soyut ad	Soyut ad
Metin Yüksel	Dini	Doğuş	Soyut kavram	Soyut ad	Soyut ad
İmam Gazali	Dini	Yaşam	Soyut kavram	Soyut ad	Soyut ad
Akabe	Dini	Arı	Soyut kavram	Soyut ad	Soyut ad
Mevludî	Dini	Kristal	Soyut kavram	Soyut ad	Soyut ad

2-Yeni Verilen Adlar

Cadde/ Bulvarın adı	Kökene	Anlamı	Yerellik durumu
Mehmet Sincar	Etnik/Siyasi	Halkın Emek Partisi (HEP)'in kurucularından olan, 1993 yılında silahlı saldırıda öldürülen eski DEP Mardin milletvekili.	Yerel değil
Edip Solmaz	Etnik/Siyasi	Fatih-i meçhul cinayette hayatını kaybeden, sosyalist kimlikli, Batman'ın eski belediye başkanı.	Yerel
Ahmet Arif	Etnik	1927 Diyarbakır doğumlu, sosyalist Kürt şair.	Yerel değil
Laleş	Etnik	1. Yezidlerin Musul yakınlarındaki kutsal mekanı. 2. Kürtçe "lale" anlamında.	Yerel değil
Pir Sultan	Etnik	Alevi gelenepleri ile yetişmiş Sivaslı halk şairi	Yerel değil
İnsan hakları	Siyasi	Evrensel bir kavram olmakla birlikte, günümüzde bazı kesimlerce ideolojileştirilmiştir.	Soyut ad
Demokrasi	Siyasi	Evrensel bir kavram olmakla birlikte, günümüzde bazı kesimlerce ideolojileştirilmiştir.	Soyut ad
Emek	Siyasi	Evrensel bir kavram olmakla birlikte günümüzde daha çok sosyalizmin önemli bir kavramı olarak görülmektedir.	Soyut ad
Yaşar Kemal	Siyasi	Sosyalist Türk romancı ve öykü yazarı.	Yerel değil
Hazzo	Etnik/Yerleşme	1. Kozluk'un eski adı 2. Aynı zamanda 1891 yılındaki Kürt isyanının başladığı bölge	Yerel
Tilmerc	Yerleşme	Batman şehrinin kuzeydoğusundaki Demiryolu köyünün eski adı.	Yerel
Cizre	Yerleşme	Şırnak iline bağlı bir ilçe	Yerel değil
Pamukçular	Ekonomik faaliyet	Pamuk tarımı ile uğraşanlar	Yerel
Balıkçılar	Ekonomik faaliyet	Balıkçılık faaliyeti ile uğraşanlar	Yerel değil
Oduncular	Ekonomik faaliyet	Odunculuk faaliyeti ile uğraşanlar	Yerel
İpekçiler	Ekonomik faaliyet	Ulaşım ile ilgili kavram	Yerel
Sanayi	Ekonomik faaliyet	Şehrin kuzeyindeki sanayi faaliyetlerinden esinlenme.	Yerel
Ustalar	Ekonomik faaliyet	Batman sanayi sitesindeki ustalardan esinlenme.	Yerel
Palmye	Doğal ortam	Ağaç türü	Yerel
Mereto	Doğal ortam	Batman'ın Sason ilçesinin kuzeyinde bir dağ	Yerel
Kıradağ	Doğal ortam	Batman şehrinin kuzeydoğusunda, 984 m. yüksekliğinde bir dağ	Yerel
Mezopotamya	Doğal ortam	Dicle ve Fırat nehirleri arasında kalan bölge	Yerel değil
Fırat	Doğal ortam	Nehir adı	Yerel değil
Dicle	Doğal ortam	Nehir adı	Yerel değil
Çiğdem	Doğal ortam	1.Bitki. 2.Kız adı	Soyut ad
Nergis	Doğal ortam	1.Bitki. 2. Kız adı	Soyut ad
Gülistan	Doğal ortam	1.Gül bahçesi anlamında. 2. Kız adı	Soyut ad
Reyhan	Doğal ortam	1.Bitki. 2.Kız adı	Soyut ad
Zozan	Doğal ortam	1. Kürtçede "yayla" anlamında. 2. Kız adı	Soyut ad
Yayla	Doğal ortam	Coğrafi bir terim	Yerel
Çamlıbel	Doğal ortam (?)	Coğrafi bir terim	Yerel
Bahar	Doğal ortam	Daha çok ilkbahar için kullanılan bir kavram	Soyut ad
Adalet	İdari	Batman Adliyesinden esinlenme	Yerel
Üniversite	İdari	Batman Üniversitesinden esinlenme	Yerel
Lise	İdari	Batman Lisesinden esinlenme	Yerel
Turgut Özal	İdari	Türkiye Cumhuriyetinin sekizinci cumhurbaşkanı	Yerel değil
İsmail Zemin	İdari	Hasankeyf'in eski belediye başkanı	Yerel
Komando	İdari	Civarda bulunan askeri birlikten alınmıştır.	Soyut ad
Ozanlar	Topluluk	Halk sanatçıları anlamında	Yerel
Sevgi	Soyut kavram	Bir şeye veya kişiye karşı yakın ilgi ve bağlılık duyma duygusu	Soyut ad
Diyar	Soyut kavram	Ülke anlamında	Soyut ad
Kervan	Soyut kavram	Kara nakliyatı yapan kafiye	Soyut ad
Olimpiyat	Soyut kavram	Spor organizasyonu	Soyut ad
Giündoğdu	Soyut kavram	Doğu yönü ile ilgili kavram	Soyut ad

3-Değiştirilmeyen ve/veya Başka Alanlara Kaydırılan Adlar

Veysel Karani	Fatih	Raman	Halepçe	Fadil Teymur	Fahrettin Yıldız	Selahattin Eyyübi	İbni Sina	Ömer Muhtar	Kıbrıs şehitleri
Kardelen	Karanfil	Gelincik	Stad	Hamidiler	Mevlana	Elmedina	Hasankeyf	Abdurrezzak Ceylan	
Mimar Sinan	Arapkend	Said Nursi	Yunus Emre	Abdulkadir Gevleri	Zübeyde Hanım	Cumhuriyet	M.Egemenlik	Atatürk	

Bu değişikliklerde öne çıkan bazı özellikler bulunmaktadır. Öncelikle şunu belirtmek gerekir ki, önceki dönemde olduğu gibi, bu dönemde de cadde adlarında yapılan düzenleme, yerel seçimlerden fazla bir süre geçmeden gerçekleştirilmiştir. Bu şekilde hızlı bir değişimin yapılmasının nedenleri vardır. Güç ve yetkinin sembolik altyapısı ile bağlantılı olduğu için, cadde adları siyasi değişikliklere karşı hassastırlar. Siyasi içerikli/amaçlı adlandırma iki süreci izler. Hatırlatmama ve hatırlatma. Dolayısıyla önceki dönemlerden farklı bir siyasi parti iktidara geldiğinde, cadde adlarını değiştirmek ve düşüncesini somutlaştırmak amacıyla yeni adlar koymak ile kendini ortaya koymak ister (Azaryahu, 1996:317). Gerçekten de Batman şehrindeki cadde adları ile ilgili düzenlemede bu düşünceye uygun adlandırmaların yapıldığı görülmektedir. Nitekim ele alınan caddelerin 28'inin adlarının iptal edilmesi önceki dönemi ve ideolojisini hatırlatmama amacını taşıırken, yeni konulan adlar da yeni yönetimi ve savunduğu siyasi özelliği hatırlatma olduğunu söylemek mümkündür. Değiştirilip yeniden adlandırılması kararlaştırılan 28 cadde adına bakıldığında, söz konusu adların çoğunlukla, önceki dönemde verilen dini, dini/millî ve siyasi (ideolojik) kökenli adlar olduğu görülmektedir. Buna göre, önceki dönemde belediye başkanlığını kazanan ve şehirde birçok caddeyi adlandıran yönetimin ilişkili olduğu Refah Partisi ile doğrudan veya dolaylı bağlantılı olan bütün adlar (Sultanbeyli, Ankara, Metin Yüksel) iptal edilmiştir. Bu adlar içinde özellikle, belediye başkanlığı görevini ifa ederken hayatını kaybeden Salih Gök adının iptal edilmesi ilginçtir. Öte yandan İslam tarihi ile ilişkili adlar (Uhud, Bedir, Kevser, Mute, Hira, Akabe) ve Müslüman ülke (Filistin, Bosna) veya şehirlerinin adları (Buhara, Kudüs) de yürürlükten kaldırılmıştır. Ayrıca çoğunluğu yerel olmayan bazı din âlimlerinin adları (Farabi, İmam Gazali, Seyit Kutup, Muhammed İkbâl, Haznevi, Şeyh Şamil, Mevdudi) ile idari ve millî özellikler taşıyan ve muhtemelen bölgedeki bazı icraatlarından dolayı belediye yönetimince tasvip edilmeyen bazı adlar (Batman'ın eski kaymakamı ve OHAL eski valisi Aydın Arslan, Osmanlı Padişahı Sultan Abdulhamit gibi) da bundan nasibini almıştır. Ancak şehirdeki tabelalardan silinmesi kararlaştırılan adlar arasında Millî şair M.Akif Ersoy'un adının da geçmesi ilginç bir durum oluşturmaktadır. Şunu da belirtmek gerekir ki, bu dönemdeki toponimik temizlik anlamına da gelen değişikliğin daha çok yerel olmayan adları kapsadığı görülmektedir. Nitekim değiştirilen ve yeniden adlandırılan 28 cadde

adından sadece ikisi (İzzettin Ay, Salih Gök) yereldir. Diğer 28 adın doğrudan Batman şehri veya yakın çevresi ile ilişkisi olmayan, dolayısıyla yerel olmayan adlardır.

1995-2000 yılları arasında şehirde kullanılan bazı adların iptal edilmesi ile birlikte, önceki dönemden kalma da olsa bir takım adların şehirdeki devamlılığının sağlandığı görülmektedir. Bu bağlamda söz konusu adlar incelendiğinde, her ne kadar dini özellik taşımakta ise de, etnik kimliği de bulunan kişi ve yerleşme adlarının (Halepçe, Hamidiler, Fahrettin Yıldız, Said Nursi) değiştirilmediği anlaşılmaktadır. Öte yandan genelde kabul gören dini ve milli adlar (Siirt'in Baykan ilçesinde türbesi bulunan Veysel Karani, Fatih, İbni Sina, Abdulkadir Geylani, Mimar Sinan, Yunus Emre), doğal bitki adları (karanfil, kardelen, gelincik) ile tarihteki rollerinin önemsenmesinden dolayı bazı tarihi adlar (Kürt olduğu iddia edilen Selahattin Eyyübi, Libya'nın halk önderi Ömer Muhtar) da önceki dönemde verildikleri halde değiştirilmeyen adlardır (Tablo 5).

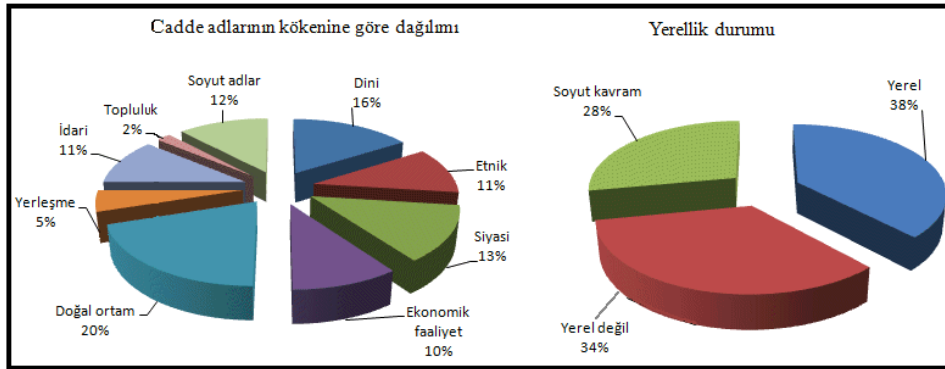
Yukarıda sözü edilen meclis kararının önerisi doğrultusunda adı iptal edilen 28 cadde tekrar adlandırılmıştır. Bunun dışında, gerek numara olan, gerekse sokaktan caddeye çevrilen ve yeni açılan yollara da birçok yeni ad verilmiştir. Şehirdeki caddelerde kullanılmaya başlanan söz konusu adlara bakıldığında, önceki dönemden farklı olan ilginç durumlar ile karşılaşılmaktadır.

Öncelikle adlandırmalardan farklı olarak Kürtlerin tarihsel ve kültürel kimlik yapısı ile ilgili adların verilmeye başlandığı görülmektedir. Bu bağlamda etnisiteyi çağrıştıran topografya ve şahıs ile ilgili birçok ad verilmiştir. Dersim olaylarında Kürtlerin sığındığı Tunceli civarındaki dağın adı olan Munzur, 1930 yılında Ağrı ayaklanması sonucunda, Kürtlerin kaçtığı ve sığındığı Erciş (Van) civarındaki bölge olan Zilan, Kozluk'un eski adı olmakla birlikte, aynı zamanda 1891 yılında Kürt isyanının başladığı bölge olan Hazzo buna örnek verilebilir. Söz konusu adların (özellikle de Munzur ve Zilan) yerel olmaması yani Batman şehri ile doğrudan irtibatlı olmaması etnik amaçlı verildikleri görüşünü kuvvetlendirmektedir.

Gerek yeniden adlandırılan, gerekse olduğu gibi korunan veya yeni verilen adlara bir bütün olarak bakıldığında, önceki yönetimin adlandırmalarından farklı bir yapı ortaya çıktığı görülmektedir.

Öncelikle, önceki dönemde dini adların şehirdeki tüm adlar içinde %76 olan payı, bu dönemde oldukça azalmış ve %16'ya gerilemiştir (Tablo 6, Şekil 2). Aynı şekilde doğal ortamın oranı da dönemler itibariyle farklılık göstermektedir. Bu adların oranı önceki dönemde %8 iken 2000 yılında %20'ye ulaşmıştır. Buna göre şehrin yakın çevresinde ve bölgedeki bazı doğal ortam özellikleri adlandırmalarda en fazla kullanılan unsur olmuştur. Öte yandan, etnik (%11) ve siyasi (%13) ad ve kavramlar da yoğun olarak kullanılmıştır. Daha çok etnik yapı düşünülerek verilen adlar içinde yerel adlar da (Dr. Yusuf Azizoğlu, Edip Solmaz, Hazzo) olmakla birlikte, yerel olmayan adlar (Mehmet Sincar, Ahmet Arif, Laleş, Pir Sultan, Munzur, Zilan) çoğunluktadır. Adlandırmalarda kullanılan siyasi adları da iki gruba ayırmak mümkündür: Bunlar Siyasi şahıs adları ve siyasi kavramlardır. Bunun yanın bu ayırımın dışında kalan ve yerel olmayan adların (İshak Paşa, Yılmaz Güney, Yaşar Kemal, Mahatma Gandhi) da kullanıldığı görülmektedir. Direnişi simgeleyen ve belli bir siyasi düşünceye sahip şahıs adları dışında, belirli kesimler tarafından ideolojileştirilen bazı evrensel kavramların da cadde adlarında siyasi amaçlı kullanıldığı görülmektedir (insan hakları, demokrasi, emek, özgürlük, barış, vatan vb. gibi...).

Tablo 6. Batman şehrinde cadde adlarının kökeni ve yerellik durumu (2000)																	
Cadde adlarının kökeni																	
Dini		Siyasi		Doğal ortam		Yerleşme		Etnik		Eko. Faaliyet		Topluluk		İdari		Soyut	
Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
16	16	13	13	20	20	5	5	11	11	10	10	2	2	11	11	12	12
Yerellik Durumu																	
Yerel				Yerel değil								Soyut kavram					
Sayı		%		Sayı				%				Sayı		%			
38		38		34				34				28		28			

Şekil 2. Batman şehrinde cadde adlarının yerellik durumu ve kökenlerine göre dağılımı (2000)

Dikkati çeken diğer bir husus da, önceki dönemden varlığını devam ettiren bazı dini adlar dışında, 2000 yılında yeni verilen 44 ad içinde gerek yerel, gerekse bölgesel veya evrensel boyutta hiçbir dini mesajlı ada rastlanmamasıdır. Gerçekten de doğal ortam, ekonomik faaliyet, siyasi, etnik, yerleşme, idari ve soyut kavram kategorisinde birçok ad yer alırken, dini gruba konulabilecek ad bulunmamaktadır. Öte yandan yapılan adlandırmalarda kamu kurum ve kuruluşlarının bulunduğu caddelere, söz konusu kurum ve kuruluşların adlarının (lise, üniversite, istasyon, adliye, adalet, komando, vs.) verildiği görülmektedir. Önceki dönem adlandırmalarında pek kullanılmayan bu kuruluş ve kamu görevlilerin toplamdaki payı %11 civarındadır. Aynı şekilde şehir ve yakın çevresinde gerçekleştirilen ekonomik faaliyetlerin cadde adlandırmalarında bu dönemde yoğun olarak kullanıldığı görülmektedir. Nitekim tüm cadde adları içinde bu kategoride bulunan adların (toptancılar, sanayi, pamukçular, oduncular, balıkçılar, tütüncüler vs.) oranı %10'dur. Adlandırmada yoğun olarak kullanılan diğer unsurlar ise soyut ad ve kavramlardır (%12).

Yukarıdaki açıklamalardan anlaşılmaktadır ki, 1999 yılından itibaren, gerek Batman'da gerekse bölgenin diğer bazı yerleşmelerinde yerel yönetimleri kazanan etnik kimlikli partilerin belediye başkanları, birçok "sembolik siyaset" örnekleri (Watts, 2006:136-137) uygulamışlardır. Bunların yanında uygulanan caddeleri adlandırma siyasetleri de tamamen coğrafi mekânı sahiplenmeye bir teşebbüs olarak görülebilir.

IV. Yargının Müdahalesi

Yukarıda belirtilen amaç ve hedefler doğrultusunda belediye yönetimince yapılan ad değişiklikleri ulusal basında ve merkezi yönetimin temsilcisi konumunda olan Valilik bağlamında oldukça yankı bulmuştur. Bunun sonucu olarak Batman Valiliği'nin isteği ile İçişleri Bakanlığı, 2000 yılında belediye meclisinin oy birliği ile aldığı karar neticesinde yapılan değişiklik ile ilgili olarak iptal için Danıştay'a başvurmuş ve gerekçe olarak da "Binaların Numaralanması ve Sokaklara İsim Verilmesi Hakkındaki 10 Nisan 1927 tarih ve 1003 sayılı Yasa'nın 5.maddesine istinaden 21.03.1963 Tarih ve 11361 sayılı resmi gazetede yayınlanan "Numaralama Yönetmeliği"nde geçen "sokak, cadde, bulvar,

meydan ve benzeri yerlere; Anayasanın temel ilkelerine, mer'î mevzuata, kamu düzenine ve genel ahlaka aykırı, toplumda ayrımcılığa yol açabilecek nitelikte, yabancı dil kurallarına göre teşkil edilmiş kelime ve ifadelerden oluşan veya çirkin müstehcen ve gülünç adlar konulamaz. Yabancı ülke mensuplarının isimleri verilmeden önce Dışişleri Bakanlığı'nın uygun görüşü alınır " ibaresi ile "İl İdare Yasası"nın Türkçe olmayan adlar ile ilgili hükümleri gösterilmiştir. Danıştay da bu yönetmelikten yola çıkarak, başvuruda sözü edilen 13 cadde adını iptal etme kararı vermiştir.

Yukarıda ifade edilen iptal kararında, Ömer Muhtar ve Mahatma Gandhi adlarının bakanlıktan izin alınmadan verilemeyeceği ifade edilmiştir. Bununla birlikte yabancı dil kurallarına göre teşkil edilmiş kelime ve ifadeleri içeren adların verilemeyeceği maddesine istinaden Kürtçe olan Elmedina, Zozan, Tilmerec, Hazzo, Laleş, Arapkend adları da iptal edilmiştir. Öte yandan devlet katliamını çağrıştıran adlar olması ve isyana teşvik olma ihtimali nedeniyle Munzur, Halepçe, Zilan; toplumda ayrımcılığa yol açabilen nitelikte olan Said Nursi; kamu düzenine aykırı faaliyetlerde bulunan Yılmaz Güney adlarının caddelere verilmesi kabul edilmemiştir (Tablo 7). Adların iptal edilmesinin genel gerekçelerinde ise, söz konusu isimlerin sömürgeciliğe karşı mücadele eden kişiler olması nedeniyle özellikle seçildiği, bu isimler konularak halk nezdinde devlete isyan etmenin makbul bir şeymiş gibi gösterilmeye çalışıldığı, etnik köken ve dini düşüncede farklılık gösteren kesimlere mesaj verilerek siyasi rant elde etmenin hedeflendiği, isimlerin bilinçli seçildiğinin anlaşıldığı yer almaktadır (<http://www.radikal.com.tr/2001/01/22/t/turkiye/01gan.shtml> (22 Ocak 2001 tarihli arşiv. erişim tarihi: 30.12.2011)).

Danıştay'ın 28.09.2000 tarihli bu iptal kararı üzerine 07.11.2000 tarihinde şehirdeki tabelalar kaldırılmaya başlanmış ve sözü edilen cadde adlarının, Refah Partili belediye başkanının değişiklik yaptığı yıl olan 1995 yılından önceki şekline, yani yeniden adlandırma yapılmıyacağı kadar sıra numarası ile anılmasına karar verilmiştir. Ayrıca gerek adı iptal edilen caddeler, gerekse yeni açılan yollara ad verilmesi için cadde-bulvar adları komisyonu oluşturulmuştur. Komisyonun iptal edilen cadde adlarından Yılmaz Güney adı için Ahmet Kaya'yı, Said Nursi adı için Nur veya Sözlere teklif etmesi, her ne kadar belediye meclisi tarafından kabul edilmemişse de, oldukça ilginçtir. Çünkü iptal edilen bu adlar ile

BATMAN'DA CADDE ADLANDIRMALARI: TOPLUMSAL BELLEK OLUŞTURMA VE ŞEHİRSEL MEKÂNÂNA HÂKİM OLMA ÇABALARI

yerine verilmesi komisyonca teklif edilen adlar birbiri ile bağlantılı adlardır.

Tablo 7. Danıştayca İptal Edilen Caddeler, İptal Gerekçesi ve Yeni Adları (2001)		
Caddenin adı	İptal gerekçesi	Yeni adı
Mahatma Gandhi	Bu isim verilmeden önce Dışişleri Bakanlığı'ndan uygun görüş alınmamıştı. Bu izin alınmamıştır.	Seyit Bilal
Ömer Muhtar	Bu isim verilmeden önce Dışişleri Bakanlığı'ndan uygun görüş alınmamıştı. Bu izin alınmamıştır.	Samanyolu
Said Nursi	Hem irtica, hem bölücü faaliyetlerde propoganda aracı olup, toplumu ayrımcılığa sevk eder.	İstikbal
Elmedina	Batman yakınlarında sel altında kalan bir köy ismidir. Yabancı dil kurallarına göre yazılmıştır.	Felek
Zilan	Bölgede bir aşiret ismi olmakla birlikte, 1930'larda Kürt isyanında Kürtlerin katıldığı öne sürülen çayın adıdır.	Seyran
Zozan	Kürtçe bir kelime olup yayla anlamına gelir.	Serhat
Munzur	Tunceli yöresinde bir dağ ve çayın adı olmakla birlikte, Dersim isyanı sırasında Kürt katliamı yapıldığı iddia edilen bir yerden esinlenilmiştir.	Aydımlar
Yılmaz Güney	Bu isim sahibinin bölücülükle ilgili çeşitli faaliyetleri olduğu gibi, bir hâkimi öldürmekten ceza alıp, yurt dışına kaçmıştır.	Mahatma Gandhi
Halepçe	Irak'ta yerleşim adıdır. Irak Devleti'nin Kürtleri toplu olarak öldürdüğü yer olarak biliniyor.	Dostlar
Tilmerc	Batman'a bağlı bir köyün eski adı olup, Türkçe olmayan ismin yeniden canlandırılması hedeflenmektedir.	Beşikçi
Laleş	Kürtçe "lale" anlamına gelmekle birlikte, Yezidilerin kutsal sayıp, Irak'ta hacı olmak için ziyaret ettikleri yer ismidir.	Divan
Hazzo	Batman'ın Kozluk ilçesinin eski adı olduğundan, 5442 sayılı yasaya aykırıdır.	Toptancılar
Arapkend	Bismil'e bağlı eski bir köyün adı olup, Türkçe olmayan ismin canlandırılması hedeflenmektedir.	Hoşgörü

Kaynak: - <http://www.radikal.com.tr/2001/01/22/t/turkiye/01gan.shtml> (22 Ocak 2001 tarihli arşiv erişim tarihi: 30.12.2011)
- Batman Belediyesi 05.10. 2001 tarihli Meclis Kararı

Öte yandan Mahatma Gandhi ve Ömer Muhtar adının verilmesi ısrarı devam etmiş ve bunların kullanımı için Dışişleri Bakanlığı'ndan adların verilmesi ile ilgili olarak herhangi bir sakınca olup olmadığı konusunda görüş istenmiştir. Gelen görüşün olumlu olması üzerine Mahatma Gandhi adı, iptal edilen Yılmaz Güney caddesine verilmiştir. Öte yandan Tilmerc adı yerine yine siyasi bir ad olan Beşikçi (İsmail Beşikçi) adı verilmiştir. Adı iptal edilen diğer caddelerin tekrar adlandırılması ise, ad verme komisyonunun teklif ettiği 69 ad içinden seçilerek yapılmıştır (Tablo 7).

V. Adlandırmaların Azaldığı ve Adlarda Sembolik Siyasetin Hafiflediği Dönem (2001-2011)

Yukarıda geniş bir şekilde ele alınan 2000 yılındaki köklü cadde adlandırmaları dışında, yeni adlandırmaların, çok yoğun olmasa da, 2001-2011 yılları arasında da devam ettiği görülmektedir. Bu bağlamda, bu dönemde gerek numara ile nitelenen caddelere ad verilmesi ve bazı sokakların caddeye dönüştürülmesi, gerekse bazı cadde adlarının yeniden adlandırılması neticesinde, aralarında tartışmalı ideolojik ve etnik adların bulunmadığı 17 yeni cadde adı ortaya çıkmıştır. Yüksek Mahkemece iptal ihtimalinin bulunmasından dolayı olsa gerektir ki, bu dönemde tartışmalı adlar yerine, daha kabul edilebilir adların tercih edildiği

görülmektedir. Bu adlandırmalarda dikkat çeken en önemli özelliklerden biri de verilen şahıs adlarının bir bölümünün (Âşık Veysel, Eflatun, Ömer Hayyam, Ömer Muhtar) yerel olmamasıdır. Ayrıca soyut adların cadde adlandırmalarındaki yoğunluğun bu yıllarda da devam ettiği görülmektedir. Adlandırmalarda dikkat çeken diğer önemli hususlardan biri de dönemin belediye yönetiminin Zilan adından vazgeçmemesidir. Bu amaçla belediye meclisi 2009 yılında Ahmet Necdet Sezer Bulvarı'nın adının değiştirilip Zilan Bulvarı olması şeklindeki kararını Batman Valiliğine bildirmiş, ancak Valilik söz konusu kararın salt çoğunluk ile alındığı ve cadde-bulvar adlarının değiştirilmesinde meclis üye tam sayısının üçte iki çoğunluğunun bir zorunluluk olduğu gerekçesiyle iade etmiştir. Tekrar toplanan meclis, üye tam sayısının üçte iki çoğunluk ile değişikliği onaylamış, ancak Valilik, Numaralama Yönetmeliğindeki “Sokak, cadde, bulvar, meydan ve benzeri yerlere; Anayasanın temel ilkelerine, mer’i mevzuata, kamu düzenine ve genel ahlaka aykırı, toplumda ayrımcılığa yol açacak nitelikte, yabancı dil kurallarına göre teşkil edilmiş kelime ve ifadelerden oluşan veya çirkin, müstehcen ve gülünç adlar konulamaz” hükmüne dayanarak değişikliği uygun görmemiştir (Tablo 8).

Tablo 8. 2001-2011 Yılları Arasında Yapılan Değişiklikler		
Eski ad	Yeni ad	Veriliş tarihi
İzzettin Ay	Seyit Bilal	2001
97.cad.	İbrahim Hakkı	2001
98.cad.	Eflatun	2001
99.cad.	Âşık Veysel	2001
100.cad.	Ömer Hayyam	2001
101.cad.	Zafer	2001
102.cad.	Hizmet	2001
103.cad.	Yeni Çağ	2001
104.cad.	Mehtap	2001
105.cad.	Trafik	2001
106.cad.	Palamut	2001
İshak Paşa	Ömer Muhtar	2002
1715.sk.	80.Yıl	2003
Ahmet Necdet Sezer	Zilan*	2009
İstasyon	Petrol-İş	2009
Ahmet Necdet Sezer	Türkiye Petrolleri Anonim Ortaklığı (T.P.A.O.)	2010
Adalet	Avukat Zekeriya Aydın	2011
Yayla	Avukat Sedat Özevin	2011

*Batman Valiliği tarafından uygun görülmemiştir.

Dikkat çeken diğer bir özellik ise, bazı adların birkaç kez değiştirilmesidir. Nitekim 2000 yılında İbrahim Hakkı yerine verilen İshak Paşa adı, yine aynı yönetim tarafından kısa bir süre sonra yani 2002 tarihinde iptal edilmiştir. Aynı durum Ahmet Necdet Sezer adında da görülmektedir. Bir dönem belediye başkanlığı yapmış olan RP'li Salih Gök yerine verilen bu ad, 2010 yılında aynı siyasi düşüncenin devamı olan yönetim tarafından iptal edilmiştir. T.P.A.O. Batman Bölge Müdürlüğü'nün yazılı başvurusu ve isteği üzerine, yörede bulunan kurumun şehrin sosyal, kültürel ve ekonomik anlamda gelişmesinde önemli bir katkısının bulunması da gerekçe gösterilerek, söz konusu ad yerine Türkiye Petrolleri Anonim Ortaklığı (T.P.A.O.) adı verilmiştir. Öte yandan 2000 yılında adlandırılan İstasyon Caddesi'nin adı da, sonraki yıllarda (2009) şehirdeki cadde adlarından çıkarılan diğer bir ad olmuştur. Ayrıca 2000 yılında iptal edilen İbrahim Hakkı adının tekrar 2001 yılında cadde adlandırılmasında kullanılması oldukça ilginçtir. Bu dönemde, 2001 yılından itibaren kullanılmaya başlanan Adalet ve Yayla adlarının da değiştiği görülmektedir. Bunların yerine Batman barosunun eski başkanlarından ve aynı yıl içinde hayatlarını kaybeden avukat Zekeriya Aydın ile avukat Sedat Özevin adları verilmiştir.

SONUÇ

Son dönemlerde cadde adlandırmaları ile ilgili bilimsel çalışmalar oldukça artmıştır. Bunun ana nedeni caddelere verilen adların günümüzde ortaya çıkan yeni fonksiyonu ile ilgidir. Gerçekten de, cadde adlarının şehirlerdeki klasik/geleneksel rolleri ve fonksiyonuna ilaveten son dönemlerde sembolik siyaset ile ilgili fonksiyonu kendini daha iyi belli ettirmektedir. Nitekim dünyanın farklı şehirlerinde gerek yeni adlandırmalar, gerekse eski adların iptal edilip yeniden adlandırılmasında ön plana çıkan amaç, şehre hâkim olan düşünce/ideoloji doğrultusunda toplumsal belleğin üretilmesidir. Yerel yönetimler cadde adlarını günlük yaşama monte ederek, kendi egemenliklerini şehirselleştirmeye ve yaşatma amacını gütmüşlerdir. Bunun en iyi örneklerinden biri de Batman şehrindeki adlandırmalardır. Başka bir ifade ile, 1994-2011 yılları arasında şehrin yönetiminde söz sahibi olan belediye yöneticileri, şehrin önemli unsurları olan caddeleri kendi kimlikleri doğrultusunda adlandırma çabası içinde bulunmuşlardır. Öyle ki, söz konusu dönem içinde dini kimlikli Refah Partisi (RP) ile etnik kimlikli Halkın

Demokrasi Partisi (HADEP) gibi uç ve ideolojik anlamda birbirinden oldukça farklı iki partinin yönetimde bulunması, adlandırmalarla mekâna sahip olma mücadelesinin hızını arttırmıştır. Öte yandan merkezi idarenin yerel temsilcisi konumundaki Valilik de, gerek doğrudan, gerekse mahkeme aracılığıyla zaman zaman, adlandırmalara müdahalede bulunmuştur.

Bu bağlamda şehirdeki adlandırma sürecine genel olarak bakıldığında, dört ana farklı dönem ile karşılaşılmaktadır. Birinci dönem 1994 yılında Refah Partili adayın yerel yönetimi kazanması ile başlamaktadır. Bu dönem bir anlamda şehirdeki cadde ve bulvar adlarının kimliğe göre şekillenmeye başladığı dönemdir. Gerçekten de 1995 yılında birçok ad verilmiş ve bunlar içinde dini çağrışımlı adların payı %76 olmuştur. Ayrıca sembolik siyasetin uygulandığının diğer bir göstergesi olan adlarda yerleşmenin düşük olması (%29) da bu dönemin ayrı bir özelliğini oluşturmaktadır. Bununla birlikte 1999 yılında farklı kimlikteki bir partinin (HADEP) yönetimi devralması ile birlikte, şehirdeki adlandırma sürecinin ikinci dönemi başlamıştır. Bu bağlamda, 2000 yılında yapılan adlandırmalar da farklı bir yapı ve özellik kazanmaya başlamıştır. Öncelikle, 2000 yılı öncesi dönemden kalma 56 adın yarısının değiştirildiği ve gerek yeniden adlandırmıştır. Yine daha önce numara ile anılan veya yeni oluşan caddelere yeni ad verilmesi sonucunda oluşan adların toplamında, dini kökenli adların payının %16'ya gerilediği görülmektedir. Ayrıca bu dönemde siyasi ve etnik kökenli adlar da, önceki döneme göre, daha yoğun kullanılmıştır. Öyle ki, tartışmalı adlar ve yürürlükte olan kanun ve yönetmeliğe aykırı olması gerekçesiyle, bu adların bazıları mahkemece iptal edilmiştir. Böylece on üç adın iptal edilmesi ve yerlerine yenilerinin verilmesi ile adlandırmalardaki üçüncü dönem de belirmeye başlamıştır. Bu müdahale ile Valiliğin ve mahkemenin, çok tartışmalı adlar vermek suretiyle cadde adlarının siyasileşmesinin önüne geçtiğini söylemek mümkündür. Bununla birlikte, daha yumuşak ve kabul edilebilirliği daha genel olan adlara da müsaade edilmiştir. Son dönemde (2001-2011) ise, gerek mekânsal gelişimin yavaşlaması, gerekse numara ile anılan adların azalması nedeniyle, şehirdeki adlandırmalar da hız kaybetmiştir.

KAYNAKLAR

- Açikel, A., (2003), "Artukabad Kazası Yer Adları", *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 20(2):181-2002.
- Akar, A., (2006), "Renge Bağlı Yer Adlandırmalarında Muğla Örneği", *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Yıl: 2006/1 (Prof. Dr. Tuncer Gülensoy'a Armağan Sayısı), 20:51-63, Kayseri.
- Aksan, D., (1974), "Anadolu Yer Adları Üzerine En Yeni Araştırmalar", *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten (1973-1974)*:185-193, Ankara.
- Alderman, D.H., (2002), "Street Names as Memorial Arenas: The Reputational Politics of Commemorating Martin Luther King, Jr. in a Georgia County" *Historical Geography*, 30:99-120.
- Aydın, E., (2008), "Şine Usu Yazıtında Hayvan Adlarıyla Kurulmuş Yer Adları Üzerine İncelemeler", *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 3(1):202-208.
- Azaryahu, M., (1996), "The Power of Commemorative Street Names", *Environment and Planning D:Society and Space* 14(3):311-330.
- Azaryahu, M., (1997), "German Reunification and Politics of Street Names: The Case of East Berlin", *Political Geography*, 16(6):479-493.
- Azaryahu, M., (2011), "The Critical Turn and Beyond: The Case of Commemorative Street Naming", *ACME: An International E-Journal for Critical Geographies*, 10(1):28-33.
- Başkan, Ö., (1971), "Türkiye Yer Adları Üzerine Bir Deneme" *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten (1970)*, Türk Dil Kurumu Yayınları, 319:237-251, Ankara.
- Batman Belediyesi Arşivi, 1995-2011 Yılları Arası Meclis Kararları Tutanakları, Batman.

- Çakır, R., (2011), “12 Eylül’den 12 Haziran’a Siyasi Partiler. Barış ve Demokrasi Partisi (BDP)” *Seta Analiz*. Sayı:38, Ankara.
- Emiroğlu, M., (1984), “Bolu Yöresi Yer Adları”, *Türk Yer Adları Sempozyumu Bildirileri (11-13 Eylül 1984)*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Milli Folklor Araştırma Dairesi Yay.No.60, Seminer,Kongre Bildirileri Dizisi:17, 181-200, Ankara.
- Erinç, S., (1989), ”Güneydoğu Avrupa’da Türkçe Ekzonimler”, *İ.Ü. Deniz Bilimleri ve Coğrafya Enstitüsü Bülteni*, 6:9-13, İstanbul.
- Gül, A., (2009), “Temettü Defterlerine Göre Pasinler’in (Hasankale) Sosyal ve Ekonomik Yapısı”, *Karadeniz Araştırmaları*, 23:77-98.
- Günel, V., Şahinalp, M.S. ve Güzel, A., (2011), “Coğrafi Ortamın Şehirsel Mekân Adlarına Etkisi: Şanlıurfa Şehri Örneği”, *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 10(1):463-508.
- Güney, E., (1996), “Toponimik Terimlerin Sınıflandırılması” *Türk Dil ve Edebiyatı Dergisi*, 540:619-630, Ankara.
- İlhan, M., (2006), “Mufassal Tahrir Defterlerindeki Adların Önemine Dair Bazı Örnekler”, *Tarih Araştırmaları Dergisi*, Cilt. XXV, 40:41-58, Ankara.
- Karaboran, H.H., (1989), “Çemişgezek’te Mevkii Adları”, *Fırat Havzası II. Folklor ve Etnografya Sempozyumu (5-7 Kasım 1987 Elazığ) Bildiriler Kitabı*,153-182, Ankara.
- Kurt, Y., (2001), “Adana Sancağı Yer Adlarındaki Değişim”, *Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi* (Ekim 2001), 50. Yıl Özel Sayısı C: 2001/II, 598:405-408.
- Light, D., (2004), “Street Names in Bucharest, 1990-1997; Exploring the Modern Historical Geographies of Post-Socialist Change”, *Journal of Historical Geography*, 30:154-172.
- Metin, R., (2009), “XVI. Yüzyılda Niğde ve Kırşehir Sancaklarında Mahalle Yapılanması”, *Karadeniz Araştırmaları*, 20:45-58.

- Özkan, M., Yoloğlu, A.C., 2005, “Bir Bellek Projesi Olarak Sokak İsimlendirmesi: Ankara Örneği”, *Planlama*, 34:54-62.
- Palonen, E., (2008), “The City-Text in Post-Communist Budapest: Street Names, Memorials, and the Politics of Commemoration”, *GeoJournal*, 73(3):219-230.
- Sarı, C., (2007), “Doğal ve Kültürel Coğrafya Özellikleri Açısından Beyşehir İlçesi'nde Yerleşme Adlarının Sınıflandırılması”, *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 17:487-501, Konya.
- Şahin, H., (2002), “Bursa Şer’iyye Sicillerinin Dili Üzerine Bir İnceleme Denemesi”, *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 12(1):101-126, Elazığ.
- Tunçel, H., (2000), “Türkiye’de İsmi Değiştirilen Köyler”, *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 10(2):23-34, Elazığ.
- Uyanık, O., (2006), “Çıldır Adı Üzerine”, *S.Ü. Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 19:87-93, Konya.
- Uzun, N., (2011), Türkiye’de İslamcı Hareket. Gelişimi, İlişkileri, Ayrılıklara ve Dönüşümü, Atılım Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- Watts, N.F., (2006), “Activists in Office: Pro-Kurdish Contentious Politics in Turkey”, *Ethnopolitics*, 5(2):125-144.
- Yeoh, B.S., (1996), “Street-Naming and Nation-Building: Toponymic Inscriptions of Nationhood in Singapore,” *Area* 28(3):298-307.
- <http://www.tuik.gov.tr/secimdagitimapp/menuyerel.zul>, VeriBilgi:15.07.2011
- <http://www.radikal.com.tr/2001/01/22/t/turkiye/01gan.shtml>, VeriBilgi:22.01.2001.